

Sexagesimae (Hatvanad vasárnap)

2023. február 12.

Ég és föld...

Textus: Ézsaiás 55,(6–7)8–12a

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

B. Duhm ézsaiáskutató nyomán Ézsaiás könyvét mind a mai napig három nagy egységre szokás bontani: 1–39 Proto-Ézsaiás, 40–55 Deutero-Ézsaiás, 56–66 Trito-Ézsaiás.¹ Az első egységet, természetesen továbbírásokkal és redakciókkal számolva, a történeti Ézsaiásra, a másodikat a fogság utolsó éveire, míg a harmadikat a fogság utáni korra szokás visszavezetni. E felosztás szerint az Ézs 55 a könyv második nagy egységének végszava, amely lezárja a nagyhatású könyv redakciós folyamatának második jelentős szakaszát. A megjelenő témák, az örök szövetség (55,3), valamint az örök jel (55,13) valóban kerek lezárással szolgálnak, és nyugvópontra juttatják a teológiai diskurzust. A modern kutatás azonban egyre inkább felhívja a figyelmet arra, hogy az Ézs 55 motívumai mind a megelőző, mind az azt követő fejezetekhez szorosan kapcsolódnak, azaz, ha volt is a fejezetnek valamiféle mérföldkő szerepe, annak célja nem annyira éles lezárás lehetett, mint inkább egy kisebb cezúra a könyv irodalmi sodrásában.² Hadd álljon itt néhány szemléletes példa, amely a folytonosságot bizonyítja:

az ÚR nevének dicsőségére, Izráel Szentje dicsőségére, hogy fölékesítsen téged. (Ézs 60,9)	Istenedért, az Úrért, Izráel Szentjéért, aki dicsővé tesz téged. (Ézs 55,5)
A nyomorultak és a szegények vizet keresnek, de nincs, nyelvük kiszárad a szomjúságtól. De én, az ÚR, meghallgatom őket, én, Izráel Istene, nem hagyom el őket. (Ézs 41,17)	Ti szomjazók mind, jöjjetek vízért, még ha nincs is pénzetek! Jöjjetek, vegyetek és egyetek! Jöjjetek, vegyetek bort és tejet, nem pénzért és nem fizetségért! (Ézs 55,1)
Megkereshettek volna, de nem kérdeztek, megtalálhattak volna, de nem kerestek. Itt vagyok, itt vagyok! – mondtam a népnek, amely nem hívta segítségül nevemet. (Ézs 65,1)	Keressétek az Urat, amíg megtalálható! Hívjátok segítségül, amíg közel van! (Ézs 55,6)
Ő pedig esőt ad a magra, amellyel beveted a földet, és kenyeret ad a föld terméséből, amely bőséges és tápláló lesz.	Mert ahogyan az eső és a hó lehull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet, termővé és gyü-

¹ DUHM: Jesaja, passim.

² HÖFFKEN: Bemerkung, 239–249; HÖFFKEN: Überlegungen, 251–259.

Nyájad tágas legelőn legel azon a napon (Ézs 30,23)	mölcsözővé teszi; magot ad a magvetőknek és kenyeret az éhezőknek. (Ézs 55,10)
--	---

A sort természetesen még folytatni lehet. De amint már ebből a néhány példából is kiderül, a fejezet az Ézs-i korpusz egészéből merít előre- és hátrautalva az irodalmi anyagban. Ez utóbbinak csak úgy van értelme, ha feltételezzük, hogy a fejezet reflektál Tritó-Ézsaiás anyagára is. Ezt figyelembe kell venni az értelmezés rendjén.

A perikópa egy megtérésre való felszólítással kezdődik, Isten önkijelentésével folytatódik, majd pedig az üdvösség képével zár. A következőkben a fontosabb képek és motívumok elemzése kerül középpontba.

A 6. vers egy felszólítással indít: keressétek Jhwh-t, hívjátok segítségül őt! Az itt megjelenő ige $\Psi\text{רָד}$ (keresni), jelenti egy szentély, a látó, a jövőmondó felkeresését, de az ige a deuteronomista irodalom egyik jellegzetes kifejezése is,³ ahol az istenkeresés, a kegyes élet egyik kulcsszava lesz. Feltűnő, hogy az Ézs 55,6-ban a keresés nem helyhez, a templomhoz, hanem egy konkrét időhöz, a jelen helyzethez kötött, amelyben Jhwh elérhető.⁴ Mindez a fogság utáni helyzettel magyarázható, amikor a templom még nem áll, illetve a kegyességi élet a fogságban megszokott módon az áldozat bemutatása nélkül is megvalósul, pl. az imádság által, amit a segítségül hívni ige (אָרָה) is jelez.⁵

A 7. vers felszólítja a gonoszt és a bűnöst, hogy hagyja el útját és gondolatát. Isten megkegyelmez neki. K. Koch szerint ez a felszólítás a jeruzsálemi zarándoklatok liturgiájából eredhet, amikor is a templomkapuban egy liturgikus párbeszéd keretében a pap bebocsátás előtt kikérdezte a zarándokot. Szerinte ezekből a kérdésekből kiindulva fogalmazódnak meg az Ószövetség etikai elvárásai az istenkeresővel szemben.⁶ Hogy ilyen liturgia valaha létezett-e, kérdéses. Az azonban bizonyos, hogy itt életvitelbeli változásról van szó, amely egyértelműen az aszociális életvezetéssel való felhagyást, és egy embertárral szembeni proaktív magatartást feltételez.

A keresésre való felszólítás alapja, hogy Isten megtalálható, csak keresni kell. Ebben egy fontos gondolat jut kifejezésre. A megtérés nem a megbocsátás alapja, mivel Isten kegyelmi szándéka már adott, megelőzi a megtérést.⁷ A kegyelem kell bűnbánatra indítsa a bűnöst. Az meg kell térjen Isten jósága láttán.

Látszólag az Isten közelségéről szóló kijelentésnek ellentmond a következő gondolatsor, amely Isten másságáról szól. Az ő útjai, gondolatai, azaz Isten lényé mérhetetlenül távol van az emberektől. Azonban fontos kiemelni, hogy az itt megjelenő névszók: „gondolat”, „út” előfordultak az előző egységben a bűnös megtérését megfogalmazó részben is. A bűnös el kell hagyja útját és gondolatát.

³ BLENKINSOPP: Isaiah, 371; BALTZER: Jesaja, 601–602.

⁴ HÖFFKEN: Überlegungen, 253.

⁵ Vö. BLENKINSOPP: Isaiah, 371; BALTZER: i. m., 604; WESTERMANN: Jesaja, 231.

⁶ Elméletét ismerteti BALTZER: i. m., 603.

⁷ FOHRER: Jesaja, 178–179.

A következő versek pedig ezzel szemben beszélnek Isten útjairól és gondolatiról, amelyek teljesen különböznek a bűnös, de általában az ember útjaitól. Ha a bűnös, ehhez az emberi vétkektől ennyire távol elhelyezkedő Istenhez tér, – mert ő közel van –, és elhagyja útját, akkor útjai is és gondolatai is az Istenével lesznek azonosak, azaz távol kerül az emberi vétkektől. A szöveg tehát plasztikus módon játszik a közelség és a távolság képzetével.

Baltzer felhívja a figyelmet a „gondolat” מַחְשְׁבָה szavával kapcsolatosan egy lehetséges bújtatott üzenetre.⁸ Feltűnő, hogy a perikópa a megbocsátásról beszél az áldozatok említése nélkül. Ezenkívül a חָשַׁב gyök a papi, kultikus terminológiában a bűnösség, illetve az áldozat érvényességének megállapítására is vonatkozik (Lev 7,18; 17,4). „Isten gondolata” így jelentheti az Isten szerinti bűnbocsánat gondolatát. Ha Ézs az áldozati kontextust mellőzve a megbocsátásról beszél, és közben Isten gondolatainak a másságát emeli ki, ezzel egy rejtett kritikát is megfogalmazhat, miszerint Istennél a megbocsátás nem a kultikus előírások kínos, pontos betartásának függvénye. Isten gondolata és megbocsátása nem olyan, mint az embereké, azaz a papoké.

Bár a חָשַׁב ige szemantikája igen széles, és nem tekinthető kifejezetten kultikus terminusnak, Ézs-nál megfigyelhető a rituális törvények lazább felfogása. Pl. az Ézs 56 az idegenekkel és a heréltekkel kapcsolatban kiemeli, hogy nem lesznek elkülönítve, hanem teljesen Jhwh közösségéhez tartozhatnak, ha megtartják a szövetséget és a parancsolatokat. Ezzel szemben a Deut 23 szerint az ammoniták és a moábiták 10 generációig terjedően ki vannak rekesztve, míg az edómiták és az egyiptomiak a 3. generációtól kezdve csatlakozhatnak a közösséghez. Hasonlóan a herélt és a zúzott szeméremtestű sem mehet be az Úr gyülekezetébe. Ezek alapján elképzelhető, hogy Ézs 55 a megbocsátás kapcsán is egy „liberálisabb” felfogást képvisel, még ha nem is teljesen a papi gondolkozás ellen szólal fel.

A magasság kapcsán fontos még egy irodalmi jellegzetességre felhívni a figyelmet. Ézs könyvének fontos motívuma a nagyság, magasság, és ehhez kapcsolódóan a fennhéjázás, felfuvalkodottság, amelyeket mind, akár csak a vizsgált perikópában, a חָבַה gyök juttat kifejezésre (Ézs 2,15; 3,16; 5,15; 10,33 stb.). Főleg az Ézs 1–10 szólal fel a felfuvalkodottakkal szemben, akiket Isten majd porba sújt. Ehhez a tematikához kapcsolódóan az Ézs 55,9 az emberi nagyságokkal szemben Isten nagyságát, gondolatainak magasztosságát emeli ki. Az ő útjai nem ezek útjai, hanem egy minden tekintetben más minőség.

A következő versekben ismét a magasság motívumával indít a szöveg: az eső az égből a földre hull. Azonban itt Jhwh szavának hatékonysága kerül előtérbe. Az Ézs 55,10 egy természeti tény képével indít, a víz körforgásával. Amilyen bizonyos a csapadék körforgása és annak hatása a mezőgazdaságra, olyan bizonyos Jhwh szavának hatékonysága. Amit ő mond, törvényszerűen meglesz. Az esőt nem lehet megakadályozni, hogy a földre hulljon. Így Jhwh kijelentéseinek sem

⁸ BALTZER: Jesaja, 606–607.

áll semmi útjába. Hatása is hasonló a vízéhez. Termékennyé tesz. A mitikus szemlélettel szemben azonban, ahol Baál teszi termékennyé a földet, itt a víz teszi termővé a mezőgazdasági területeket.⁹ Ezt teszi Jhwh szava is, ha Jhwh úgy akarja.¹⁰ A szöveg látásában Jhwh szava nem önmagában ragadható meg, hanem annak hatása révén érhető tetten.¹¹

Az Isten ígéjére vonatkozó kijelentések szoros kapcsolatot mutatnak az Ézs 40-nel. Az Ézs 40,8-ban a virág múlandósága áll szemben Jhwh szavának örök mivoltával. Itt az eső és Jhwh szava kerülnek összehasonlításra. De az út motívuma is visszautal az Ézs 40-re. Ott a kietlenben és a pusztában vezet Jhwh útja, amely szokatlan, és lehetetlen, mivel Babilonból Izráelbe a sivatagon keresztül nem vezet út. Jhwh mégis a legrövidebb úton hozza haza a megváltott foglyokat. Isten olyan utakat és módokat talál, amelyek az emberek számára elképzelhetetlenek. Ezt a gondolatot fejezi ki az Ézs 55,8–9 is.

A perikópát egy himnikus dicséret zárja le, amely Isten dicsőségét énekli. Ebben is számos jól ismert toposz fordul elő. Az első fontos kijelentés az exodusra vonatkozik. Az „örömmel jöttök/jöjjetek ki” kijelentésben a **נצט** ige az exodus jellegzetes terminusa, amely a jelen kontextusban a Babilonból történő hazatérést is jelenti.¹² Ahogy egykor Egyiptomból kivonult a nép, úgy vonuljon most ki Babilonból. Mindez természetesen az öröm és az ujjongás forrása.

Az örömben a természet is részt vesz: a hegyek és a halmok örvendeznek, a fák tapsolnak. A hegyek és a halmok végig jelen vannak Ézs könyvében. Hol ítéletet hirdet Ézs a büszke hegyek és halmok ellen (Ézs 2,14), hol hozzájuk viszonyítva válik nyilvánvalóvá Jhwh hegyének páratlansága (Ézs 2,2), hol Isten útját készítik elő (Ézs 40,4), hol pedig a bálványimádás konkrét színhelyeit képezik (Ézs 65,7). A szabadításnak azonban ők is örülnek. Így Isten tette kozmikus távlatokba kerül, és az egész világra hatással lesz. Az öröm tehát nem egyéni, hanem egyetemes jellegű.

A következő kép egy elvadult tájat mutat, amely hirtelen termőföldre változik. Hasonló képekkel írja le a könyv Jeruzsálem áldatlan állapotát, minden biztonnyal a babiloni ostrom után (Ézs 5,6; 7,24; 32,13; 34,13). A palotákat és az utcákat gaz veri fel, vadállatok tanyáznak az egykori lakóházak helyén. A kivonulás után azonban minden visszarendeződik. Az ugar haszonnövények táptalajává

⁹ BALTZER: i. m., 608–609.

¹⁰ Kérdéses, hogy a szöveg ismerte-e a víz természetes körforgását, és azt a tényt, hogy a felhők a víz párolgása révén keletkeznek. BALTZER: i. m., 608. és BLENKINSOPP: i. m., 372. pl. feltételezik, hogy a szerző számára ismert volt ez az elképzelés, ahogy Arisztotelész is leírja már a jelenséget. Mindez azonban azon múlik, hogy hogyan fordítjuk a **נצט** kötőszót. Egyik lehetőség: az eső „nem tér oda vissza, amíg meg nem nedvesíti a földet”. Ez az értelmezés a víz körforgásának gondolatát feltételezi. A másik lehetőség a magyar bibliafordításokban megjelenő gondolat, miszerint az eső „nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet”. Nyelviileg mindkettő lehetséges. Ha a 10. és a 11. vers párhuzamából indulunk ki, akkor az első elgondolás tűnik kézenfekvőbbnek. Isten ígéje visszatér Jhwh-hoz, de nem üresen. Az eső is visszatér, de csak miután megöntözte a földet. OGDEN–STERK: Handbook, 1570.

¹¹ WESTERMANN: i. m., 232.

¹² BALTZER: i. m., 612–613.

válík. Az élet feltételei ismét adottak lesznek, hogy egy nép lakhasson az egykor elhagyott földön.

Az utolsó mondat értelmezése nem problémamentes. Szó szerinti fordításban így hangzik: „és lesz Jhwh számára névvé és örök jellé, amelyet ki nem vágnak”. Kérdés, mi is a mondat alanya, mi lesz jellé Jhwh számára? A hazatérés? A puszta átalakulása?¹³ Ugyanilyen nehezen megfogható a „név” jelentése a mondatban. A jelenlegi kontextusban jelenthet „bizonyoságot”, „emléket”, „hírnevet”, azaz dicsőséget.¹⁴ Ez utóbbi értelmezés dominál a magyar bibliafordításokban. A kérdés, hogy Isten számára lesz emlékezet és jel, ami történik, vagy a világ számára? Egy nagyobb egység lezárásaként talán ez utóbbi kézenfekvő. A hazatérés, a természet öröme és életet támogató változása kitörölhetetlen tanúsága Isten dicsőségének, nagy tetteinek, amely természetesen a jövőendő felől is bizonyossággal töltheti el a mindenkori olvasót.

2. A perikópa megértése – teológiai összefüggések feltárása

Az igeszakasz két hangsúlyos teológiai fogalom köré csoportosítható: a megtérés és Isten mássága. Az első részeként a szöveg a bűnöst hívja megtérésre. Ennek előfeltétele azonban már adott Isten oldaláról: ő közel van. A bűnös azért térhet meg, mert Isten közel jött. Ebben az újszövetségi teológia egyik alapvető gondolatát fedezhetjük fel. A megváltás Isten oldaláról indul. Érdekesen összecsengenek Ézs kijelentései a Hegyi Beszéd felhívásával (Mt 7,7): keressetek és találtok. Itt keressetek, mert van mit/Kit megtalálni, ő megtalálható.

Az ige gondolati háttérében azt a teológiai koncepciót fedezhetjük fel, amely már Augustinusznál is megjelenik, és amelyet megelőző kegyelemnek nevezünk.¹⁵ Eszerint Isten már a megtérés előtt munkálkodik, és „felkészíti az emberi akaratot a megtérésre”. Ez a gyermekkereszttség gyakorlatának egyik teológiai feltétele. A reformáció korában természetesen a gondolat központi jelentőségűvé válík.

A perikópa másik jellegzetes kijelentése Isten másságára vonatkozik. Az ő útjai, gondolatai nem az emberek útjai és gondolatai. Ezzel Isten teljesen szemben áll az emberi szférával. Ez a gondolat Karl Barth teológiájának egyik alapkielentése. Főleg a Római levélhez írt kommentárjának második kiadásában beszél Istenről úgy, mint „aki teljesen más”.¹⁶ Isten minden szempontból eltér a világtól, így őt nem lehet csupán az egyszerű megtapasztalás útján megragadni vagy bármilyen létező jelenséghez hozzárendelni. Az Ézs-i ige is a maga módján ezt fogalmazza meg.

A szöveg ezenkívül feltűnően sok természeti képet használ: ég-föld távolsága, eső, hó, hegyek, halmok stb., amelyek mind egy-egy teológiai üzenetet szemléltetnek, támasztanak alá. Azonban szó sincs itt a természeti teológia/*teologia naturalis* bármiféle jegyéről. Ez utóbbi szerint „az ember Istent a természetes értelem fénye

¹³ Vö. OGDEN–STERK: i. m., 1574.

¹⁴ Uo.

¹⁵ McGRATH: Bevezetés, 334.

¹⁶ WEINRICH: Neujustierung.

révén (*lumine naturalis ratione*) is megismerheti.¹⁷ Isten megismerésére a természet megfigyelése is elvezethet. Az Ézs-i ige nem szolgál alapjául semmilyen hasonló elképzelésnek. Sokkal inkább a megismert Istent, annak jegyeit érteti meg, szemléleti a természet példáival.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés: Magyar nyelvünkben, ha két dolog szöges ellentétben áll egymással, azt mondjuk „ég és föld között a különbség”. De más szólás is beszédes végletek segítségével ír le és fogalmaz meg kibékíthetetlen ellentéteket. Két össze nem illő személyről azt mondjuk, természetük tűz és víz, vagy kapcsolatuk kutya-macska barátság. Modern korunkban persze ezt is relativizáljuk. A világhálót bejárják a kutyákkal ölelkező macskák képei, vagy számos film emlékezetes jelenete, amikor valamilyen gyúlékony anyag a víz színén lebegve ég, azt a látszatot kelti, hogy lángra lobbant a tenger. Az égbe is feljutunk rövid idő alatt a földről, olcsón egy-egy charter járáttal, és egy óra múlva már Németországban ihatjuk meg a reggeli kávé. A repülés azonban, azt hiszem, még mindig őriz valamit különleges voltából, fenséges patinájából. Aki már repült, és került már légörvénybe, megérezte, hogy mennyire is törékenyek vagyunk, és akármilyen magasban is szállunk, mi azért csak ide le tartozunk, és csak vendégek lehetünk a felhők feletti örök napsütésben. A föld soha nem lesz egy az éggel. A mai ige is az ég és a föld különbségére épít, azt mondja, hogy amennyivel magasabb az ég a földtől annyival magasabbak Isten útjai a mi útjainknál. Isten és az ember, ég és föld, tűz és víz. A mai istentiszteletünkön nézzük meg, milyen kontextusban szólal meg ez a kijelentés, milyen üzeneteket hordoz, majd pedig figyeljünk az ige utolsó felében Isten szavának erejére és hatására, amely nem tér vissza üresen.

3.1. Megtérés

A felolvasott ige egy megtérésre való felszólítással indul. Nem azt olvassuk, hogy térjete meg, de ahhoz nagyon hasonló felhívásokat: Keressétek az Urat, hagyja el a bűnös az ő útját. Hasonló kijelentéseket számtalanszor hallhatunk, és az ige-hirdetések nagy része is e köré az üzenet köré csoportosul. Nincs is ebben semmi meglepő, hiszen a Szentírás alapvető tanítása, hogy az ember bűnös, és Isten megváltja. Hogy ez érvényes legyen az ember életében, egyetlen dolgot kell tennie, és pedig, hogy Istenhez tér. A legtöbb ember fejében ez valamilyen félelemhez kötött elhárító mechanizmus. Meg kell térjek, hogy Isten ne verjen meg. Imádkoznom kell, nehogy elkárhozzak. Jót kell tennem, nehogy pokolra kerüljek. És valóban, a középkorban ezzel riogatták az embereket. Ha nem tértek meg, a pokolban forró üstben fogják sütögetni a húsokat, és az ördögök fognak vasvillával bökdösní kimondhatatlan kínok között. Ez a kép mindmáig él az egyháztól, főleg annak kritikusai között. A helyzet azonban korántsem így áll.

Az ige azt mondja, térjete meg, mert Isten közel van, megtalálható. A megtérést nem a félelem kell motiválja, nem ige negatív érzés elkerülése a cél, hanem

¹⁷ BULTMANN: A „természetes teológia” problémája, 153.

valami pozitív megélése. Isten közelsége. A tény, hogy Isten megtalálható, reménységgel és örömmel tölthet el, és ez az öröm hozzá vezethet. Olyan ez, mint a félig teli pohár esete. Azt mondják, ha egy félig telt poharat valaki elé teszünk, és megkérjük, nevezze meg, mit lát, az, ahogyan fogalmaz, sok mindent elmond róla. Ha azt mondja, hogy ez a pohár félig üres, pesszimista beállítottságú, míg, ha úgy fogalmaz, ez a pohár félig tele van, optimista az illető. A pohár ugyanaz, csak a mi szemléletünk más. Az ige pedig fel akarja nyitni a szemünket, Isten közel van, megtalálható, térjetelek meg. Persze ettől még az érem másik oldala is igaz marad, ha nem térünk meg, nem lesz mienk az üdvösség.

A Hegyi beszédben Krisztus azt mondja, hogy „keresetek és találtok”. Már ennek a kijelentésnek is van valamilyen átvitt, Isten országára vonatkozó kijelentése. Persze igaz az, hogyha valaki valamit kitartóan keres, rendszerint megtalálja. De Jézus nem erre a törvényszerűsége hívja fel a figyelmet, hanem Isten országának közelségére és annak megtalálható mivoltára mutat rá. Majdnem szó szerint ez a gondolat bújik meg a mai igében is: keressétek Istent, amíg megtalálható. Ő közel van. Itt van melletted, tedd meg azt az egyetlen lépést, hogy felé indulsz.

A forrongó világunk egyik alapkérdése, hol van Isten? Hol van Isten a klímakatasztrófában? Hol van Isten a világvárvány közben? Hol van Isten a mindenfelé egyre mélyülő szegénységben? Hol van Isten a háborúban? A mai ige, ha arra nem is válaszol, hogy mi a világot érő csapások célja vagy oka, vagy hogyan hárítsuk el őket, arra válaszol, hogy hol van Isten. Egy ima távolságra tőled. A legnagyobb szükségben és viszontagságok között is, Istent nem egy távoli trónterem magas királyi székén kell látnod, ő nem a 7. mennyország kapukkal elzárt belső tornácaiban sétál, nem is az x. dimenzió áthatolhatatlan szövevényén túl létezik egy emberi szavakkal nehezen megfogalmazható módon. Nem. Ő itt van, közel van, melletted van, azért, hogy te hozzá futhass, hozzá térhess, nála nyerj megbocsátást, oltalmat és vigasztalást. Aki keres, talál. Aki Istent keresi, megtalálja őt.

3.2. Megelőző kegyelem

Fontos látni, hogy mindez nem a mi erőfeszítésünk eredménye. Nem az emberi leleményesség, a kitartó istenkeresés, a szakadatlan ima, a rendszeres alamizsna következménye, hogy közelebb jutunk Istenhez. Hanem ő jön közel hozzánk. Isten oldaláról indul a kezdeményezés. Krisztusban Isten jön közel hozzánk. „Ő lesz emberré, hogy mi istenivé tétessünk” (Athanasziosz). Nem nekünk kell magunkból istent csinálnunk. Ez sok terhet levesz a válladról. Isten nem egy új feladatot ró rád. A napi teendőid mellé nem kapsz egy újabb elintéznivalót, hanem épp azért jön, hogy akik megfáradtak és megterheltek, megnyugvásra leljenek nála.

A kor, amelyben az ige megszólal, a babiloni fogság utáni kor. Júdát elpusztították a babiloniak, és a nép egy jó részét messze földre deportálták. Mindez a bűn következménye volt. Az akkor élő próféták a büntetés láttán szólították fel a népet a megtérésre. Mindez azonban igénk korában már a múlté. A rabságnak vége, a foglyok hazatérhetnek. Isten szabadítása egy karnyújtásra került. Haza lehet menni annak, aki akar. De a nép továbbra sem tért meg. Az új generáció nem

lett jobb, mint a fogságra kerültek tömege. A próféta most a megtapasztalt kegyelem alapján hívja a népet megtérésre. Térjünk meg, mert Isten közel van, jót tett velünk, megszabadított. Ezt a nagy jót illik azzal meghálálnunk, hogy mi is jobbá leszünk, megjobbítjuk útjainkat. A ma embere sem azért kell megtérjen, hogy majd Isten tegyen valamit. Isten fiában ideadott nekünk már mindent. Ő meghalt a bűnösért. Az ajtó mindenki számára nyitva van. Lépünk hát be rajta!

3.3. Ég és föld

A megtérés az igében az, hogy a bűnös elhagyja útját, gonosz gondolatait. Ezzel szemben áll a kijelentés: Isten útjai és gondolatai nem az emberek útjai és gondolatai. Sőt, amennyire magasabb az ég a földtől, annyira más az ő útja a miénkhez képest. Ég és a föld a különbség köztünk. Talán elsőre elkedvetlenít ez a kijelentés, hiszen ha mi igazodni akarunk az isteni rendhez, bizony nagyon távol vagyunk a megvalósítástól. Hogy lehetünk mi olyanok, mint amelyet az Úr elvár, ha még ő maga is azt mondja, legyőzhetetlenül messze van a cél?

Ne felejtjük el, mindezt a hozzánk közel jött Isten mondja. Akinek gondolatai ennyire különböznek tőlünk, ő jön közel, ő engedi magát megtalálni. Isten áthidalja ezt a távolságot. És ő más, mint mi, emberek. A történelem során az ember sokszor próbálta megszüntetni a menny és a föld különbségét. Dosztojevskij azt írja a Karamazov testvérekben, hogy a szocialisták az eget próbálják a földre hozni, míg a vallás az embert akarja égbe vinni. Az ember megpróbált mindig is egy kis mennyországot csinálni itt a földön. A kommunisták a magántulajdon megszüntetésében, a kapitalisták a szabad piac bevezetésében, Platón a filozófusok vezetésében (Az állam) fedezték fel azt az ideális állapotot, ahol ez a társadalom földi paradicsommá válik. De egy sem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A kommunizmusban a köztulajdon volt minden, de volt, akinek azért nagyobb rész jutott belőle. A kapitalizmusban csak nő a szakadék szegény és gazdag között, míg Platón eszménye soha nem vált valósággá, és nem lett több egy középiskolás filozófiai olvasmánynál. Az elképzelés és a valóság ég és a föld. Miért? Mert az ember egyszerűen nem képes saját érdekein túl látni, és a személyes rövidtávú haszna helyett a köz hosszútávú javát keresni.

Vigasztaló tudni, hogy Istennél azonban mindez lehetséges. Igen, létezik egy hely, ahol jól működnek a dolgok. Ahol nincs kizsákmányolás, nincs lopás, csalás, rablás, erőszak. Van valaki, aki nem csak a saját érdekét nézi, nem károsít meg másokat, ha lehetősége is van rá, nem veszi el a tiédet, nem kívánja a másét, nem sző gonosz tervet ellened. Van valaki, aki egyenes utakon jár, nem sántikál rosszban, nem törri gonosz terveken a fejét, gondolatai nem fenyegetnek másokat. Isten ő, aki teljesen más, mint mi. Nem hasonlítható senkihez és semmihez, amit ismerünk. Fölöttünk áll, magasztos, fenséges, magasságos. És mindebben részeltetni akar minket is. Bármennyire is távolinak tűnik mindez számunkra, Istenben valóság. És ez a valóság közel jött hozzánk, és megtalálható, elérhető, mert ő úgy akarja.

Az emberi erőfeszítések izzadságszagú próbálkozásai nem visznek fel az égbe. Minden földi nekirugaszkodás kudarcra van ítélve, mert minőségi, lényegi,

esszenciális különbség van Isten és ember között. A kettő tűz és víz. De ha hiszel, ha Istenhez térsz, ha bizalommal járulsz Teremtőd és Megváltód elé, akkor mindez közel kerül hozzád, a tied lesz a menny itt a földön. Erre garancia az ő szava, szent ígéje.

3.4. Az ige ereje

Az alapige utolsó harmadában Isten szava kerül előtérbe, és annak hatása. Ézsaiás könyvében több helyen olvasunk az ige hatalmáról. Az örök, míg a fű elhull és a virág elszárad (40,8). Itt most hatása kerül előtérbe. Olyan, mint az eső, amely megöntözi a földet, és termővé teszi a talajt. Fentről származik, akárcsak a hó és bármilyen csapadék, és a hatása is hasonló, életet ad, megnedvesít, szomjat olt, táplál, magot és kenyeret ad. Isten ígéje nem tér vissza üresen.

A kutatók nem értenek egyet azzal kapcsolatban, hogy az ige szerzője ismerete-e már a víz természetes körforgását. Azaz, hogy a víz elpárolog, felszáll, majd ott lehűlve ismét cseppfolyós lesz, míg eső formájában újra le nem hull a földre. A kérdés a 10. vers kapcsán merül fel: „Mert ahogyan az eső és a hó lehull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet” (MBT). Ezt lehet úgy is fordítani, hogy „nem tér oda vissza, *csak miután* megöntözi a földet”. Azaz, a víz a föld megöntözése után visszatér az égbe. Arisztotelész már leírja ezt a jelenséget, azaz ígék korában ismert lehetett a koncepció. Teljes bizonyossággal nem lehet eldönteni a kérdést. De ha itt tényleg a víz körforgásáról van szó, az ige kapcsán is egy folyamatos ciklust példáz. Isten szól, ígéje életet ad, és visszatér hozzá, hogy onnan ismét elinduljon táplálni sokakat, azokat, akik Istenhez térnek.

Ez az ige éltet bennünket is. Élteni a reményünket, hogy majd valamikor az ég a földdel összeér, a párhuzamosak a végtelenben találkoznak, a menny elérhetetlen boldogsága valósággá lesz. Amilyen bizonyos az eső, olyan bizonyos az ige hatása. Elülteti bennünk az Isteni iránti bizalom csíráit, megfogam lelkünkben általa a szeretet, magvában jelen lesz a menny teljessége, virágba borul az életünk. Mindaz, amit Isten ígér, valóra válik. A próféta korában a fogság vége hihetetlen utópiának tűnt, amolyan elképzelt ábrándnak, költői merengésnek. De Isten szólt, és meglett. A büszke Babilon elesett, és az új király elengedte a foglyokat. Minket ez is bizonyossággal kell eltöltsön. Ő azt ígérte, hogy minket a menny részeseivé tesz, örök életet ad, és vele leszünk a Paradicsomban. A földi életünkben sokszor ez is merő ábrándnak tűnik. Betegek vagyunk, szereteteinket temetjük, a természet az éghajlatváltozás miatt sok helyen haldoklik. Hogy lehetne új, jobb és főként örök élet? A fogság vége dokumentált történelmi tény. Nem irodalmi fikció, nemcsak prófétai szöveg. Júda életében valóban új fejezet kezdődött, amelyet számos ókori forrás feljegyzett. El tudjuk képzelni, hogy amikor Babilon még ereje teljében volt, terjeszkedett, hódított, senki nem hitte, hogy vége lesz a rabságnak. Úgy tűnt, hogy Isten ígéje gyenge, erőtlén. De másként lett. Ez kell megerősítsen, amikor a hitünk gyengélkedik. Isten szava soha nem tért vissza üresen, soha nem is fog. A nekünk tett ígérek mind beteljesednek, és miénk lesz a mennyország.

3.5. A föld ünnepe

Az utolsó versekben a természet örül a szabadításnak: a fák tapsolnak, a hegyek és a halmok örvendeznek és ujjonganak. Az öröm kozmikus méreteket ölt, mindent és mindenkit átfog a szabadítás boldogsága. Természetesen ez egy költői kép, egy beszédes irodalmi motívum. De mégis van abban valami vigasztaló, hogy az üdvösségbe a világ is bekapcsolódik. A klíma felbolydult körülöttünk, és jó arra gondolni, ha Istenhez térünk, és elfogadjuk a szabadítását, elhagyjuk gonosz útjainkat, a világ is megbékül velünk, a mi örömünk a természet öröme is lesz. A harmónia kiárad, és átfogja az egész világot. Jövel Krisztus, tedd ezt még ma. Marana tha.

4. Példák, képek, szemelvények

4.1. Az ige egyik központi gondolata Isten és az emberek közötti különbség, amelyet úgy fogalmaz meg „mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én utaim a ti utaitoknál, és az én gondolataim a ti gondolataitoknál.” Magyar nyelvünk is őriz egy olyan szólást, amely nagyon hasonló ehhez, és talán épp az Ézs-i ige hatására alakult ki: „ég és föld a különbség közötté”. Ez egy jó bevezetője lehet az igehirdetésnek. Ld. még „ők ketten tűz és víz”; valamint „kuty-macska barátság”.

4.2. Az emberi kultúra történetében azok az ideológiák is, amelyek elutasították a menny, ill. Isten képzetét, a maguk rendjén megpróbálták pótolni mindkettőt. Találónan fogalmazza meg ezt Dosztojevszkij A Karamazov testvérek című regényében, amikor a szocialistákról ír. Szerinte míg a vallás az embert akarja felsegíteni a mennybe, a szocialisták a mennyet akarják a földre hozni: „Ha viszont úgy dönt [Aljosa], hogy nincs Isten és halhatatlanság, pontosan ugyanígy, rögtön az ateistákhoz és a szocialistákhoz csatlakozik (mert a szocializmus nemcsak munkáskérdés, nemcsak az úgynevezett negyedik rend kérdése, hanem legfőképpen ateista kérdés, az ateizmus jelenkori megtestesülésének, egy olyan babiloni toronynak a kérdése, amelyet ugyancsak Isten nélkül építenek, de nem azért, hogy a földről elérjék az eget, hanem hogy lehozzák az eget a földre)”. Az igében szereplő szakadékot az eszmény és a valóság között sokféle eszmerendszer megpróbálta áthidalni.

4.3. Ugyancsak találó idézet a fentebb említett teológiai témához Athanasziosz mondása: „Ő maga emberré lett, hogy istenivé tegyen bennünket”.¹⁸ Az egyházatyja kijelentése azért is illeszkedik jól az ige mondanivalójához, mivel nemcsak az ember és Isten közötti hatalmas különbségről beszél, de annak áthidalását is az igéhez, Isten szavához köti. Róla mondja, hogy testté lett. A vizsgált perikópa utolsó harmadában Isten igéjének hatása kerül előtérbe, amelyhez jól illeszkedik Athanasziosz mondása.

4.4. Az Isten és ember közötti távolság ellentétét éneкли meg a Bródy János és Szörényi Levente által szerzett István a király rockopera, Oly távol vagy tőlem...

¹⁸ ATANÁZ: Ige, 159.

Sexagesimae (Hatvanad vasárnap)

kezdetű dal: *Oly távol vagy tőlem, és mégis közel, Nem érhetlek téged, s nem érhetlek el.* Nemcsak a távolság, de az emberi értelem hiányossága is megszólal a szövegben, amely az igében is tételesen megjelenik: „az én gondolataim, nem a ti gondolataitok”.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

Az alkalomról:

Sexagesimae (Hatvanad) vasárnap. Az ógyházi perikóparendben ez a vasárnap a böjtelő három vasárnapja közül a második. A vízkereszt utáni vasárnapokat egyszerűen sorszámokkal különböztette meg az egyház (pl. vízkereszt utáni II. vasárnap) egész böjtelőig.¹⁹ A böjtelő beköszöntével azonban a vasárnapok neveikben a húsvétig terjedő napok számát jelölik meg, esetünkben a hatvanad vasárnap a húsvétig terjedő 60 napot jelentené. A számok azonban nem egyeznek meg a tényleges naptári napok számával, csupán szimbolikusak.²⁰ Hatvanad vasárnapja gondolatvilágában az igehirdetéshez kapcsolódik, ezért az igehirdetés vasárnapjának is szokás nevezni.²¹

Lekció: Róm 5,1–10

Énekajánlás:

MRÉ 165: Uram Isten, siess minket megsegíteni
362,1–3: Mely igen jó az Úr Istent dicsérni
433,1–2: Szólj, szólj hozzám Uram
452: Mennyben lakó én Istenem
348,1.5: Áldjad én lelkem
90,1: Tebened bízunk eleitől fogva

Imádság:

Mennyei Édesatyánk a Jézus Krisztus által! Mennyekben trónolsz, egekben lakozol, magasságban látszik dicsőséged! Imádunk, tisztelünk, magasztalunk Téged. A te útaid, nem a mi útaink, és a te gondolataid, nem a mi gondolataink. Oly távol vagy tőlünk! Hogyan érhetünk el? Ime, te szólod, hogy te jössz közel hozzánk, te engeded magad megtalálni, te adsz alkalmat, hogy a bűnös megtérjen.

Mikor még bűnösök voltunk, te meghaltál értünk. Kegyelmed mindent felülmúl, és mindent megelőz. Nekünk csak egy lépést kell tennünk feléd, és máris minden a mienk. De Istenünk, az az egy lépés is oly nagy nekünk. Bűnök húznak ólomsúllyal lefelé, és nem engedik, hogy lábunk inai ránduljanak. Itt is a te szeretetedre vagyunk utalva. Pótold ki, ami hiányzik belőlünk, és az emberi szándékot, amely téged keres, te vidd teljességre.

Útaid nem a mi útaink. De aki a tied, a te útadat kell járja. Add, hogy még ha távoli is a tökéletesség, emberi terveink ösvényei úgy viszonyuljanak igédhez, mint

¹⁹ BIERITZ: Kirchenjahr, 470.

²⁰ HAFENSCHER: Liturgika, 348.

²¹ I. m., 349–350.

vándor útja a térképhez. Legyünk földi képmásaid, és minden tettünk és cselekedetünk rád emlékeztesse a világot, és hozzád vezessünk sokakat!

A te igéd nem tér vissza üresen. Add ennek bizonyosságát a szívünkbe. Tedd, hogy mi, akik sokszor vacillálunk, és nem vagyunk biztosak a dolgunkban, ennek bizonyosságát soha ne veszítsük el teljesen. Segíts bízni benned, várni rád, már most látni győzedelmeskedő karod a veszedelem tombolása közepette. Adj olyan szemet, amely ott is meglát téged, ahol tagadnak és támadnak téged, vagy cselekedeteikkel a halált és az erőszakot hirdetik. Áradjon a béke igéje földünkre, tegye ismét termővé, táplálóvá, ne térjen vissza üresen. Adj magot a szántó-vetőnek, kenyeret az éhezőknek, gyógyulást a betegnek, vigasztalást a gyászolónak, magadat a világnak. Ennek tégy minket és Egyházadat munkásaivá, mígnem eljön országod, és a távolság helyett te leszel minden mindenekben. Így imádunk téged, Atya, Fiú, Szentlélek Isten. Ámen.

6. Felhasznált és ajánlott irodalom

- ATANÁZ, Alexandriai Szent: Az Ige emberré válásáról és számunkra testben történt megjelenéséről, in: Vanyó László (szerk.): *Szent Athanasziosz művei* (Ókeresztény Írók 13), Budapest, Szent István Társulat, 1991, 96–162.
- BALTZER, Klaus: *Deutero-Jesaja* (KAT 10,2), Gütersloh, Gütersloher Verlagshaus, 1999.
- BLENKINSOPP, Joseph: *Isaiah 40–55: A New Translation with Introduction and Commentary* (AB 19A), New Haven – London, Yale University Press, 2008.
- BULTMANN, Rudolf: A „természetes teológia” problémája (1933), in: uő.: *Hit és megértés*, Budapest, L’ Harmattan, 2007, 153–166.
- DUHM, Bernhard: *Das Buch Jesaja* (HKAT III/1), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1914.
- FOHRER, Georg: *Das Buch Jesaja. Kapitel 40–66* (ZBK), Zürich – Stuttgart, Zwingli Verlag, 1964.
- HAFENSCHER Károly: *Liturgika*, Budapest, Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2010.
- HÖFFKEN, Peter: Eine Bemerkung zu Jes 55,1–5, in: *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 118 (2006), 239–249.
- HÖFFKEN, Peter: Überlegungen zu den literarischen Bezügen von Jes 55,6–13, in: *Biblische Zeitschrift* 50 (2006), 251–259.
- MCGRATH, Allister. E.: *Bevezetés a keresztény teológiába*, Budapest, Osiris, 1995.
- OGDEN, Graham S. – STERK, Jan: *A Handbook on Isaiah*, Reading, UK, United Bible Societies, 2011.
- WEINRICH, Michael: Gott, der ganz Andere. Karl Barths Neujustierung der Theologie im 20. Jahrhundert, in: *Evangelische Aspekte* 24 (2014), online elérhető: <https://www.evangelische-aspekte.de/gott-der-ganz-andere/> (utolsó megtekintés: 2022.09.27.).
- WESTERMANN, Claus: *Das Buch Jesaja. Kapitel 40–66* (ATD 19), Göttingen – Zürich, Vandenhoeck & Ruprecht, 1986.

Dr. Kató Szabolcs Ferencz (Kolozsvár)